

ZDRAVÉ, SOCIÁLNE SPRAVODLIVÉ A VZDELANÉ SLOVENSKO

VÝCHODISKÁ PRI PRÍPRAVE PLÁNU OBNOVY

Slovensko, krajiny Európskej únie, ale aj celá globálna komunita prechádzajú v dôsledku pandémie obdobím veľkej krízy; zdravotnej, ekonomickej, sociálnej. Spoločnou reakciou by preto mala byť realizácia citlivo nastavených a kvalitne komunikovaných politík, ktoré pomôžu v maximálnej miere znižovať a zmierniť jej dopady na občanov a podporia obnovu ekonomiky. V tomto kontexte prichádza spoločná európska odpoveď - Fond obnovy a odolnosti (FOO).

Efektívne a adresné využitie zdrojov predstavuje jedinečnú príležitosť, no zároveň aj veľkú výzvu pre Slovensko nastaviť verejné politiky tak, aby zvýšili odolnosť ekonomiky voči demografickým, technologickým, klimatickým a sociálnym zmenám. Správne nastavenie priorít musí preto prispieť k zmodernizovaniu krajiny kreatívnym spôsobom tak, aby bola pripravená čeliť výzvam 21. storočia.

Základným východiskom pre úspech národného Plánu obnovy (PO), a zároveň jednou zo zásadných podmienok na jeho schválenie, je široká participácia a akceptácia plánu zo strany verejnosti, k čomu je vo fáze prípravy potrebné zapojiť samosprávy, akademickú, vedeckú a kultúrnu obec, socio-ekonomických partnerov, odborové a stavovské organizácie, ale aj mimovládny sektor v záujme dosiahnutia a maximalizácie inovačného a odborného potenciálu Slovenska. Transparentnosť procesu preto musí ostať základným pilierom pri jeho príprave.

Spoločným európskym cieľom je zvýšenie ekonomickej prosperity a kvality života občanov, a to najmä zvyšovaním produktivity, zamestnanosti a (udržateľnej) konkurencieschopnosti. Individuálne plány by mali reflektovať špecifické odporúčania Rady EÚ pre roky 2019 a 2020 v kontexte tzv. európskeho semestra, pričom dôraz je kladený najmä na zelenú a digitálnu transformáciu. Tieto požiadavky sú zarámčované priamo do požiadaviek pripravovanej legislatívy, pričom minimálne 37% výdavkov má smerovať k dosahovaniu klimatických cieľov a ďalších 20% k digitálnej transformácii.

HLAS-SD považuje za nevyhnutné, aby bol národný Plán obnovy minimálne v rovnakej miere doplnený aj o tretí pilier - spoločenskú solidaritu. Kvalitu života totiž nemožno hodnotiť iba na základe ekonomických indikátorov, keďže komplexná transformácia vyžaduje aj dôsledné presadzovanie sociálno-demokratických hodnôt.

V zmysle ďalších požiadaviek Európskej únie má Plán obnovy zároveň adekvátne garantovať princíp rodovej rovnosti a rovnakých príležitostí, pričom reflektovať musí aj na šesť stavebných pilierov súdržnej a inkluzívnej obnovy EÚ (zelená a digitálna agenda, konkurencieschopnosť a udržateľný rast, sociálna a teritoriálna kohézia, odolnosť v sociálnej, ekonomickej a zdravotnej oblasti, politiky pre budúce generácie, deti a mládež).

Plán obnovy predstavuje zásadnú a jedinečnú príležitosť, ako skokovo posunúť Slovensko a pripraviť ho na megatrendy, ktoré už v najbližších rokoch zásadne zmenia celé odvetvia slovenského hospodárstva. Pri správnom nastavení priorít, ako ich do verejnej diskusie ponúka strana HLAS-SD, je to neopakovateľná šanca, ako využiť zelenú, digitálnu a sociálnu transformáciu na zvýšenie produktivity, kvality života občanov a diverzifikáciu slovenskej ekonomiky sociálne spravodlivou cestou.

Poznámka: Materiál „Zdravé, Sociálne spravodlivé a Vzdelané Slovensko“ v plnej miere rešpektuje prísne kritériá stanovené v Nariadení Európskeho parlamentu a Rady o zriadení Fondu obnovy a odolnosti.

Plán obnovy preto strana HLAS-SD postavila na **štyroch pilieroch**:

- 1) **ZDRAVÉ SLOVENSKO**
- 2) **MODERNÉ A SOCIÁLNE SPRAVODLIVÉ SLOVENSKO**
- 3) **VZDELANÉ SLOVENSKO**
- 4) **ZELENÉ SLOVENSKO**

PREHĽAD OPATRENÍ	Náklady v mil. €	Digitalizácia	Zelená ekonomika
Zdravé Slovensko	1500	180	440
1. Dlhodobá sociálno-zdravotná starostlivosť o seniorov a chorých	500	0	200
2. Starostlivosť o osoby trpiace duševnými ochoreniami	100	0	0
3. Modernizácia siete štátnych nemocníc	600	0	240
4. Telemedicína	100	100	0
5. Centrum digitálnych inovácií v zdravotníctve	30	30	0
6. Centrálné riadenie nemocníc a jednotný nemocničný informačný systém	50	50	0
7. Národné vzdelávacie centrum	50	0	0
8. Prevencia	70	0	0
Moderné a Sociálne spravodlivé Slovensko	1800	1030	590
9. Digitalizácia podnikov a priemyslu	350	350	0
10. Digitálne vysokorýchlostné siete	300	300	0
11. Rozvoj digitálnych zručností a kompetencií	50	50	0
12. Poľnohospodárstvo a potravinárstvo	300	0	300
13. Pôdohospodárska infraštruktúra / Biodiverzita	300	130	170
14. Podpora kultúry a kreatívneho priemyslu	200	80	120
15. Spoločenská spravodlivosť	300	120	0
Vzdelané Slovensko	1500	510	160
16. Predprimárna infraštruktúra a inkluzívny vzdelávací systém	200	0	0
17. Komplexná obnova školskej infraštruktúry	400	0	160
18. Digitalizácia vzdelávacieho systému	250	250	0
19. Reforma vysokých škôl, lákanie a udržanie talentov, veda a výskum	550	220	0
20. Rozvoj zručností a celoživotné vzdelávanie	100	40	0
Zelené Slovensko	1500	0	1500
21. Dekarbonizácia priemyslu	300	0	300
22. Podpora lokálnej energetiky a OZE	270	0	270
23. Energetická efektívnosť	500	0	500
24. Čistá mobilita	430	0	430
SPOLU	6300	1720	2690
Limity EÚ	5840	1168 (20%)	2161 (37%)

3

1. ZDRAVÉ SLOVENSKO

Hlavným strategickým cieľom a prioritou strany HLAS-SD je oblasť zdravotníctva. Našou víziou je zabezpečiť pre všetkých obyvateľov Slovenska kvalitnú, dostupnú a modernú zdravotnú starostlivosť, idúcu ruka v ruke s dlhodobou starostlivosťou i prevenciou na zodpovedajúcej úrovni. Zdravotnícke portfólio krajiny potrebuje a musí dosahovať výstupy, ktoré sa nemíňajú s efektivitou, kráčajú s dnešnou dynamickou dobou, a kladú dôraz na tzv. vitálnu dlhovekosť (z angl. *vigevity = vitality + longevity*).

1.1 Dlhodobá sociálno-zdravotná starostlivosť o seniorov a chorých, starostlivosť o duševné zdravie a vzdelávanie v tejto oblasti

Slováci sa v zdraví dožívajú jedného z najnižších vekov v krajinách OECD (cca. 55 rokov), a zároveň majú jedno z najrýchlejšie starnúcich obyvateľstiev na svete. So starnutím populácie sa tomu úmerne zvýši aj počet obyvateľov so zdravotným (telesným/duševným) postihnutím: projekcie analytických inštitútov naznačujú, že iba 5-10% populácie nad 65 rokov nebude poznačenej ochoreniami (najmä duševnými) alebo potrebou akejkoľvek formy starostlivosti. Očakáva sa, že vzhľadom na rastúci počet osôb, ktoré budú väčšiu časť svojho dospelého života prežívať v starobe, prudko vzrastie význam poskytovania zdravotno-sociálnych služieb, a teda vzrastie aj počet obyvateľov závislých na dlhodobej starostlivosti (až o 63%).

Z aplikačnej praxe vyplýva, že na celom území SR prevláda dopyt nad ponukou služieb všetkých druhov v tejto oblasti, že sieť zariadení zdravotno-sociálnych služieb, ako aj terénnych a komunitných služieb, je nedostatočná a regionálne nerovnomerná, a nepokrýva oprávnený dopyt osôb, ktoré sú odkázané na takéto služby. Vzhľadom na nedostatočné kapacity zariadení poskytujúcich zdravotno-sociálnu starostlivosť o seniorov a osoby trpiace telesnými a duševnými ochoreniami sa do roku 2030 z tohto dôvodu očakáva nárast hospitalizácií o 18%. Takýto nápor však pre slovenské nemocnice nebude únosný, keďže už dnešná miera hospitalizácií predstavuje jednu z najvyšších v EÚ, a trvá v priemere aj najviac dní.

Berúc v ohľad túto demografickú hrozbu, ktorej bude musieť SR v relatívne blízkej budúcnosti čeliť, je nevyhnutné, aby krajina začala prioritizovať a neodkladne realizovať štrukturálnu reformu dlhodobej starostlivosti spojenú s konkrétnymi krokmi na riešenie tejto problematiky. Analýzy poukazujú na potrebu navýšenia kapacít o 60% v oblasti geriatrickej a o 46% v oblasti dlhodobej starostlivosti o telesne a duševne chorých. Meniaca sa štruktúra spoločnosti vyžadujúca systémovú koordináciu zdravotno-sociálnych služieb zahŕňa optimalizáciu siete ústavnej starostlivosti, rozsiahlu podporu financovania služieb inštitucionálnej, komunitnej a domácej starostlivosti, a zvýšenie ich dostupnosti, dôstojnosti a kvality. Takéto riešenie je primárne zamerané na starostlivosť dlhodobú (pobytová, sociálna, zdravotná, odborná a špecializovaná starostlivosť), krátkodobú, terénnu/komunitnú, domácu a na vzdelávanie v tejto oblasti pre odborníkov i verejnosť.

V súčasnosti existuje v tejto sfére viaceré koncepcie, či akčných plánov, ktoré sú však zamerané len na čiastkové oblasti, a ktorým chýba koherentný prístup. Téma komplexnej starostlivosti o starnúcu populáciu nemá v SR tzv. „jedného pána“ - je rozkúskovaná medzi Ministerstvom zdravotníctva SR, Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR, vyššie územné celky, mestá a súkromný sektor. Strana HLAS-SD preto deklaruje, vnímajúc dôležitosť problematiky pre našu krajinu a všetky sociálne vrstvy, že sa stane témou premiérskou a bude priamo implementovaná do agendy predsedu vlády SR. Tento návrh zahŕňa vytvorenie špeciálnej jednotky v kancelárii predsedu vlády, ktorá prevezme právomoci na vyjednávanie od príslušných rezortov, a oblasť zastreší a skординuje, nakoľko v súčasnosti je komunikácia medzi relevantnými entitami nepostačujúca, ba až kontraproduktívna. Takýto krok odstráni rezortizmus, ktorý na Slovensku v tejto oblasti vznikol, a bude efektívne a systémovo riadiť a koordinovať túto nadrezortnú tému, ktorá urgentne potrebuje reformy a schválenie či aktualizáciu akčných plánov.

V rámci legislatívy bude výhľadovo zásadným krokom schválenie definície dlhodobej starostlivosti, schválenie upravenej definície nároku pacienta na dlhodobú starostlivosť, a tiež stransparentnenie aktuálneho posudzovania odkázanosti na sociálnu službu. Kvalita zdravotno-sociálnych služieb (inštitucionálnych i komunitných) závisí vo veľkej miere aj od nastavenia a motivácie personálu, ktorý ich poskytuje, a ktorý je aktuálne výrazne poddimenzovaný. Z tohto dôvodu je nevyhnutné plošne zvýšiť finančné ohodnotenie zamestnancov, ktoré zatrikúvni prácu v tejto oblasti, a priláka dostatočný počet pracovníkov s kvalitnejším vzdelaním a skúsenosťami (*pozn. príklad komplementarity zdrojov financovania: infraštruktúra z Plánu obnovy, personálne náklady z EŠIF*).

1.1.1 Komplexné a integrované riešenie sociálno-zdravotnej starostlivosti o seniorov a chorých

CIEĽ 1: Dlhodobá sociálno-zdravotná starostlivosť o seniorov a chorých: 500 mil. EUR

Pomer megatrendu starnutia populácie a jeho reálnych dopadov na spoločnosť je značne nevyvážený kvôli nedostatočnej kapacite a variabilite zdravotníckych a sociálnych služieb, nevyhovujúcemu technickému stavu a vybavenosti zariadení, absencii systematického prehlbovania kvalifikácie pracovníkov v tejto oblasti, nedostatočnej terénnej a komunitnej starostlivosti, nedostatočnej kapacite pre zabezpečenie odbornej starostlivosti o seniorov v domácom prostredí, chýbajúcemu prehľadu rizikových skupín seniorov, nízkej úrovni zabezpečenia geriatrickej starostlivosti v nemocniciach v rámci SR a nízkej miere prevencie/preventívnych prehliadok a poradenstva seniorov ohľadne zabezpečenia zdravého spôsobu života. Kvôli vyššie uvedeným dôvodom je potrebné sa zamerať na:

A) Posilnenie ambulantnej, komunitnej a domácej starostlivosti o seniorov a chorých

V rámci tohto cieľa je potrebná revízia už existujúcich a výstavba nových ambulantných (vrátane rehabilitačných) a komunitných zariadení sociálnych služieb, ako aj podpora domácej starostlivosti. Neodmysliteľnou súčasťou týchto zariadení bude prepájanie zdravotných a sociálnych údajov medzi nimi, ktorých zber pomôže pri podrobnom zmapovaní stavu a zefektívňovaní infraštruktúry pre seniorov.

Tento druh starostlivosti zahŕňa menšie komunitné bývanie, denné stacionáre (socializácia, aktívne prežitie dňa) so zabezpečeným transportom,

geriatrické ambulancie, právnu pomoc a sociálne poradenstvo pre seniorov a ich rodinných príslušníkov, terénne výjazdy k pacientom v domácej starostlivosti, poskytovanie služieb ako rozvoz stravy, upratovanie a pranie oblečenia, a podporu rodín starajúcich sa o odkázaného člena rodiny.

B) Rozšírenie pobytovej starostlivosti o seniorov a chorých

Napriek primárnemu dôrazu, ktorý je čím ďalej, tým viac kladený na komunitnú a domácu starostlivosť, je pri očakávanom scenári nebezpečné zamerať sa na úplnú deinštitucionalizáciu tejto oblasti. Predpokladané násobné navýšenie počtu seniorov odkázaných na zdravotno-sociálnu starostlivosť bude preto vyžadovať okrem posilnenia komunitnej, ambulantnej, terénnej a domácej starostlivosti aj vybudovanie nových zariadení poskytujúcich celoročnú pobytovú službu so zdravotno-sociálnou starostlivosťou. Dôležitú úlohu v tejto oblasti zohrá aj ďalší z megatrendov - urbanizácia. Jedným z jej negatívnych dopadov bude nárast vzdialenosti medzi seniormi odkázanými na pomoc a ich rodinnými príslušníkmi, čo nebude umožňovať ich časté návštevy a podporu. Aj z tohto dôvodu bude potrebné vybudovať takéto zariadenia v relatívnej blízkosti väčších miest, nemocníc a prírody.

Jedná sa o výstavbu moderne vybavených, účelných a ekologických budov s nízkou energetickou náročnosťou, architektonicky usporiadaných pre starnúce obyvateľstvo vyžadujúce vysokú prístupnosť a bezbariérové prístupy, s menším počtom osôb na izbách (s možnosťou nadštandardu), priestormi s možnosťou vykonávať pracovné a iné terapie, a s priestormi na vonkajšie i vnútorné spoločenské aktivity.

Tieto zariadenia predstavujú novú generáciu starostlivosti, zodpovednú za manažment komplexnej starostlivosti o seniorov a zameranú na zdravie, blahobyt, udržiavanie kvality života starnúceho obyvateľstva, zohľadňujúcu ich potreby a náročnejšiu starostlivosť. Zahŕňajú aspekt pobytový, zdravotný, sociálny, odborný, špecializovaný a ľudský.

1.1.2 Komplexné a integrované riešenie starostlivosti o osoby trpiace duševnými ochoreniami

CIEĽ 2: Starostlivosť o osoby trpiace duševnými ochoreniami 100 mil. EUR (pozn. zdroje Plánu obnovy 100 mil. EUR, avšak celkové náklady na komplexnú reformu odhadujeme v zmysle komplementarity zdrojov na 170-220 mil. EUR)

V rámci témy dlhodobej starostlivosti je dôležité vnímať fakt, že seniori predstavujú iba polovicu „problematiky“. Minimálne v rovnakej miere a s rovnako koordinovaným prístupom je potrebné zamerať sa na osoby trpiace duševnými chorobami, a to nielen v súčasnosti, ale aj v kontexte civilizačných megatrendov očakávaných počas najbližších 30-tich rokov. Duševné ochorenia totiž celosvetovo patria medzi najrýchlejšie rastúce choroby v prepočte na počet obyvateľov, pričom pandémie tento problém ešte zvýraznila.

Na Slovensku podľa dát z roku 2017 trpel každý deviaty obyvateľ jednou alebo viacerými duševnými poruchami, najmä úzkostnými. Po porovnaní so zahraničím bolo preukázané, že je tento údaj podhodnotený, a že sa duševné poruchy- najmä úzkosť,

depresia, a závislosti od alkoholu a drog- vyskytujú u každého šiesteho obyvateľa. Takmer 70% osôb s úzkostnými poruchami sa nelieči, pri ľuďoch závislých od alkoholu je to 80%, pri niektorých iných duševných ochoreniach sú tieto percentá ešte vyššie. Problémy s duševným zdravím majú negatívne ekonomické dopady vyčíslené v priemere vo výške 2-4% HDP, a náklady na zbytočnú somatickú liečbu pacientov s psychickou poruchou sa odhadujú na približne 1% HDP. Okrem toho, osoby trpiace duševnými chorobami majú zväčša horšie výsledky v škole a v práci, a ich stav má devastačné účinky nielen na nich samotných, ale aj na ich rodiny a celé komunity.

Princípy, ktoré podporujú efektívne riadenie duševného zdravia sú zameranie sa na osoby trpiace duševnými ochoreniami (i), zdostupnenie vysoko kvalitných služieb v oblasti duševného zdravia (ii), integrovaný a nadrezortný prístup (iii), prevencia duševných ochorení a podpora duševného blahobytu (iv), silné líderstvo a správne riadenie témy (v) a inovatívnosť a zameranie na budúcnosť (vi). Tieto princípy budú podporené nasledovnými opatreniami:

A) Epidemiologický prieskum prevalencie duševných porúch

Dodnes nebolo na Slovensku systematicky zmerané, aká je v krajine prevalencia duševných chorôb. Na to, aby sme zistili reálny výskyt týchto ochorení, je najvhodnejší epidemiologický prieskum duševných porúch, ktorý by bol v našej krajine prvou takouto štúdiou. Výskum by bol vedený Národným ústavom duševného zdravia (príprava metodológie a dotazníkov a vykonanie prieskumu), ktorého vybudovanie by bolo financované rovnako z Plánu obnovy.

B) Vybudovanie Národného ústavu duševného zdravia (NÚDUZ)

Na Slovensku je potrebné vybudovať moderný výskumný a klinicky orientovaný ústav venovaný duševným poruchám, ktorý by sa stal referenčným pracoviskom pre oblasť duševného zdravia v SR. Takéto zariadenie by vykonávalo špecializovanú činnosť v oblasti vedy a výskumu, liečby, diagnostiky a prevencie duševných porúch, a zároveň by ústav slúžil aj ako nemocnica a denný stacionár pre pacientov trpiacich duševnými ochoreniami a ako testovacie stredisko pre najmodernejšie diagnostické a liečebné metódy. NÚDUZ by plnil aj vzdelávaciu funkciu, ktorá by sa dopĺňala s funkciou Národného vzdelávacieho centra, (uvedeného v celi č.8 tohto dokumentu), a zároveň by pôsobil ako výučbová základňa pre študentov medicíny na Slovensku, ako aj študentov iných programov zameraných na psychológiu, sociológiu, biológiu, apod. Jednotlivé časti NÚDUZ-u by boli zamerané na duševné poruchy, starnutie a s ňou spojenú demenciu a jej rôzne formy, závislosti, epidemiológiu duševných porúch, systém psychiatrickej starostlivosti, aplikáciu najmodernejších technológií v oblasti duševného zdravia, poruchy spánku a na výskum zameraný na duševné ochorenia vo všeobecnosti a duševné ochorenia súvisiace so starnutím (potenciál vytvorenia Centra excelentnosti pre túto oblasť v celom regióne).

C) Zabezpečenie regionálne dostupnej starostlivosti o duševné zdravie pre všetky vekové a spoločenské kategórie

Počet psychológov a psychiatrov je na Slovensku alarmujúco nízky. Pre uvedenie príkladu, jestvujú u nás regióny, ktoré disponujú napríklad len jedným detským psychiatrom pre celý kraj.

A pritom práve správne podchytenie duševného zdravia u detí či iných kritických skupín je smerodajné pri ich ďalšom vývoji a správaní sa počas celého života. Absentuje diagnostika duševných ochorení, prípadne je neadekvátne, čo hrá kľúčovú úlohu práve pri kritických skupinách. Pomoc pri duševných ochoreniach by mala byť dostupná pre všetkých - deti, dospelých, seniorov, nezamestnaných ale napríklad aj pre osoby vo výkone trestu odňatia slobody. Financie z tejto časti je potrebné alokovať na podporu duševného zdravia u detí a mladistvých, navýšenie počtu psychológov a psychiatrov, vybudovanie psychiatrických stacionárov po celom Slovensku, financovanie pracovno-organizačnej psychológie vo verejných inštitúciách (a podporu ich vzniku aj v súkromnom sektore), vybudovanie detenčných zariadení pre osoby vo výkone trestu odňatia slobody, ale aj na odtabuizovanie a destigmatizáciu duševných chorôb:

i) Deti a mladiství

Detstvo a puberta sú najdôležitejšími životnými úsekmi pre správny vývoj duševného zdravia, ktoré je rovnako dôležité, ako zdravie fyzické. Kvalita prostredia, v ktorom deti a mladiství vyrastajú, ovplyvňuje ich blahobyt a rozvoj. Negatívne skúsenosti v mladom veku v školách, v domácnostiach alebo v online priestore (ako napríklad domáce násilie, duševné ochorenie rodiča/blízkeho, (aj online) šikana, chudoba, závislosť od digitálnych technológií, apod.) zvyšujú riziko vzniku duševných ochorení. Celosvetovo trpí 10-20% detí a mladistvých duševnými ochoreniami, avšak väčšine z nich sa nedostáva potrebnej starostlivosti, čo negatívne vplyva na ich ďalší život. Z tohto dôvodu je potrebné navrhnúť a implementovať nadrezortné stratégie založené na dôkazoch a ľudských právach, podporujúce dobré duševné zdravie detí, mladistvých a ich rodín. Je potrebné prijať reformu starostlivosti o duševné zdravie (aj) u detí a mladistvých, a venovať sa možnostiam a nastaveniam v školstve, napríklad zameraním sa na navýšenie počtu školských psychológov a rozšírenie centier pedagogicko-psychologického poradenstva. Vo všeobecnosti sú programy v školách jedny z najviac účinných a návratných, čo sa podpory duševného zdravia u detí týka. Deti si budú vďaka nim rýchlejšie rozvíjať svoje emočné a sociálne zručnosti, jednoduchšie porozumejú svojim emóciám, a budú ich ľahšie vyjadrovať, ako aj prirodzenejšie vytvárať vzťahy a riešiť konfliktné situácie. To im pomôže efektívnejšie čeliť záťaži, ktorú pociťujú, a predísť tak vzniku či rozšíreniu duševných porúch. Keďže sa to na Slovensku nedeje dostatočne, je načas vytvoriť programy, v rámci ktorých práve školy a škôlky predstavujú rozhodujúce miesta pomoci a prevencie duševných chorôb.

ii) Nezamestnaní

Osoby trpiace chronickou depresiou sú omnoho častejšie nezamestnané (až jedna polovica z nich), než zvyšok populácie. A v prípade, že zamestnané sú, nepracujú na plný výkon, sú menej produktívne, a sú častejšie práceneschopné. Zároveň, programy na podporu duševného zdravia nie sú vo veľkej väčšine prípadov cielené na nezamestnaných a starších obyvateľov, ale na zvyšok obyvateľstva, ktoré duševnými ochoreniami netrpí, resp. trpí omnoho menej. Avšak je potrebné brať v úvahu fakt, že tak, ako nalomené duševné zdravie znižuje pravdepodobnosť zamestnania, nezamestnanosť zvyšuje riziko prepuknutia duševnej choroby.

Programy podporujúce dobré duševné zdravie (znižujúce samotu, podporujúce spoločenskú aktivitu, budujúce podporné štruktúry) by preto mali byť jednou z dôležitých priorít slovenského zdravotníctva.

iii) Osoby vo výkone trestu odňatia slobody

Vzhľadom na fakt, že medzi osobami vo výkone trestu odňatia slobody je prevalencia duševných ochorení vyššia, než u ostatnej populácie, je veľmi dôležité vybudovať pre ne vhodné detenčné zariadenia zodpovedajúce ich situácii a potrebám. Aktuálne kapacity sú poddimenzované, a plán vybudovania takéhoto detenčného zariadenia je pripravený s kapacitou len pre jednu tretinu týchto osôb. Je dôležité, aby boli takéto detenčné zariadenia vybudované aspoň na 3 miestach v krajine - na západnom, strednom a východnom Slovensku.

1.2 Stratifikácia/Výstavba/Rekonštrukcia nemocníc

CIEĽ 3: Modernizácia siete štátnych nemocníc 600 mil. EUR

Prvou a kľúčovou prioritou je v čo najkratšom možnom termíne schváliť a implementovať koncept stratifikácie nemocníc s adekvátnou prípravou a podporou siete ambulantnej starostlivosti. Pôvodný plán však musí byť aktualizovaný a doplnený (na základe dôkladnej analýzy) o skúsenosti a poznatky, ktoré so sebou priniesla pandémia COVID-19, najmä pokiaľ ide o kapacity a odolnosť systému znášať dopady pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti v podobných krízových situáciách. V nadväznosti na formu, v akej bude stratifikácia schválená, navrhujeme výstavbu jednej plne vybavenej koncovej nemocnice, doplnenú o zásadnú rekonštrukciu siete štátnych nemocníc zabezpečením modernizácie ich priestorov, ktoré budú zodpovedať štandardom 21. storočia. Zrekonštruované nemocnice budú zelenšie, energeticky výrazne úspornejšie vďaka efektívnejšiemu tepelnému hospodárstvu a zatepleniu, čo má významný vplyv aj na zelenú ekonomiku.

1.3 Digitalizácia zdravotníctva

Megatrendy ovplyvňujúce našu spoločnosť prinášajú so sebou nové výzvy, ktorým je potrebné prispôbiť sa a flexibilne reagovať na nové podmienky, a jednou z takýchto výziev je aj digitalizácia zdravotníctva. Technologická expanzia v oblasti zdravotnej starostlivosti je dynamická, vyžaduje si harmonizáciu zdravotných údajov a ich podrobnú analýzu, investície do *big data*, absolútne zameranie na online dostupnosť, ako aj prechod od portfólia produktov na portfólio služieb. Je to najväčšia príležitosť pre transformáciu zdravotnej starostlivosti a zdravotníckych zariadení, ktorá zároveň pomáha pri zlepšovaní zaužívaných postupov („*doing old jobs better*“).

1.3.1 Rozvoj telemedicíny na Slovensku

CIEĽ 4: Telemedicína 100 mil. EUR

Tento cieľ zahŕňa zriadenie služieb telemedicíny (vrátane telediagnostiky a telepsychológie) v zdravotnej starostlivosti a zároveň v nadrezortných službách (tzv. poradne zdravia).

Digitalizácia so sebou prináša vysokú mieru personalizácie, v rámci ktorej pacienti túžia mať väčšiu kontrolu nad svojím zdravím, majú záujem zdieľať rozhodovanie o ich zdravotnom stave so svojim lekárom, chcú prijímať zdravotnú starostlivosť založenú na hodnotách a cítiť sa rovnocenní a prepojení v rámci trojuholníka poskytovateľ zdravotnej starostlivosti-lekár-pacient. Práve tieto možnosti im telemedicína prináša. Vďaka pandémie COVID-19 nastalo mimoriadne zintenzívnenie komunikácie pacienta s lekárom prostredníctvom telefonátov/videohovorov, čo odbremenilo zdravotnícke zariadenia od mnohých zbytočných návštev pacientov, a zároveň položilo základy pre rýchlejší pokrok v tejto oblasti aj na Slovensku.

Správne uchopenie témy a využitie „koronavlny“ predstavuje vynikajúce načasovanie pre rozsiahle využívanie týchto možností aj v budúcnosti.

1.3.2 Centrum digitálnych inovácií v zdravotníctve

CIEĽ 5: Centrum digitálnych inovácií v zdravotníctve 30 mil. EUR

Vízia podpory komunity inovačných spoločností v oblasti poskytovania zdravotnej starostlivosti vníma potrebu vytvorenia platformy na prepojenie špičkových slovenských vedcov a inovátorov s akademickým sektorom a s poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti. Platforma tak prepojí najnovší výskum v oblasti napr. biomedicíny, pri inovatívnom využívaní digitálnych technológií, s dôrazom na umelú inteligenciu a implementáciu najpokrokovejších technológií formou verejných výziev pre vedcov a výskumníkov. Cieľovou skupinou z hľadiska dopadov na kvalitu života však v konečnom dôsledku bude človek-pacient.

1.3.3 Zavedenie centrálného riadenia siete štátnych nemocníc a jednotného nemocničného informačného systému

CIEĽ 6: Centrálné riadenie nemocníc a jednotný nemocničný informačný systém 50 mil. EUR

Predmetným opatrením je adresované riešenie štrukturálneho nedostatku financovania štátnych nemocníc. Zlepšenie financovania investícií potrebných na zvýšenie efektívnosti a kvality zdravotnej starostlivosti je vhodným nástrojom, ktorý môže po dlhom období zastaviť neefektívne zadlžovanie nemocníc. Zahŕňa to aj zavedenie centrálného riadenia a centralizáciu nákupov štátnych nemocníc a elimináciu aktuálne aplikovaného riadenia. Sieť štátnych nemocníc tak zabezpečí správne nastavenie organizačnej prevádzky a chodu v týchto zdravotníckych zariadeniach, a následne vytvorí priestor pre zameranie sa na zníženie počtu hospitalizácií a ich skrátenie (podľa OECD sa Slovensko drží na popredných priečkach nielen v počte hospitalizácií, ale aj v ich dĺžke).

Pretavenie digitálnej transformácie Slovenskej republiky do každodenného fungovania štátnych zdravotníckych zariadení zároveň predstavuje základ pri vzniku digitálnych a bezpapierových nemocníc s digitalizovanými procesmi, ako aj pri zvyšovaní úrovne zdravotníckych zariadení. Tento cieľ zahŕňa zavedenie jednotného nemocničného informačného systému vo všetkých štátnych nemocniciach a zavedenie jednotného digitálneho objednávkového systému na vyšetrenia.

Podpora diaľkového monitoringu a *mobile home healthcare* umožňujúca lepšie a efektívnejšie využitie lôžka v zdravotníckych zariadeniach, napríklad pre urgentnejších pacientov, je takisto dôležitým oporným bodom v tejto oblasti. Berúc v ohľad aktuálnu situáciu, je potrebné vytvoriť online platformy s informačnými materiálmi ohľadom aktuálneho diania a najnovších trendoch v zdravotníctve, ako aj s digitálnymi a audiovizuálnymi materiálmi v oblasti destigmatizácie duševného zdravia, ale aj s materiálmi vyvracajúcimi dezinformácie a hoaxy.

1.4 Vzdelávanie a prevencia v oblasti zdravotníctva

1.4.1 Výstavba Národného vzdelávacieho centra SR v oblasti starnutia a dlhodobej starostlivosti o seniorov a o osoby s telesnými a duševnými ochoreniami

CIEĽ 7: Národné vzdelávacie centrum 50 mil. EUR (pozn. komplementarita zdrojov, infraštruktúra z PO, prevádzka, tréningy a kurzy z EŠIF)

Na Slovensku je nedostatočná úroveň vzdelania zamestnancov v dlhodobej starostlivosti o seniorov a v starostlivosti o osoby s telesnými a duševnými ochoreniami. Takéto vzdelávanie je neoddeliteľnou súčasťou Zdravého Slovenska, bez ktorého bude takmer nemožné dosiahnuť ciele č.1 a č.2 uvedené v tomto dokumente. Riešením odpovedajúcim na problémy súvisiace s prípravou a vzdelávaním zamestnancov v tejto oblasti je vybudovanie Národného vzdelávacieho centra (NVC) SR v oblasti dlhodobej starostlivosti o seniorov a o osoby s telesnými a duševnými ochoreniami. Prepracovaný dlhodobý systém vzdelávania, tréningov, workshopov a podpory manažmentu i všetkých zamestnancov v tejto oblasti, ale aj zástupcov prijímateľov takýchto služieb, pomôže zvládnuť manažérske, koordinačné, poradenské, supervízne, odborné a všetky výkonné aktivity súvisiace s transformáciou služieb v dlhodobej starostlivosti o seniorov a o osoby s telesnými a duševnými ochoreniami, a zabezpečí aj monitoring a hodnotenie výsledkov. Nedostatok kvalitných a odborných personálnych zdrojov totiž predstavuje veľké riziká pri transformácii systému a jeho dlhodobej udržateľnosti.

Jednotlivé druhy a formy moderného a dostupného vzdelávania ponúkané v rámci NVC potrebné pre Zdravé Slovensko:

- Celoživotné vzdelávanie najmä odborných zamestnancov v priamom kontakte s klientmi/pacientmi
- Špeciálne tréningové kurzy šité na mieru pracovníkom starajúcich sa o seniorov a/alebo o osoby s telesnými/duševnými ochoreniami (diagnostika a starostlivosť)
- Intenzívny tréning pre menšie skupiny lekárov so špeciálnym záujmom o seniorov a o osoby s telesnými/duševnými ochoreniami (tzv. „*reference physicians*“)

- Tréning a profesionálny rozvoj v oblasti duševného zdravia pre všetkých lekárov a zdravotné sestry pôsobiach v (aj geriatrickej) primárnej ZS; lepšia podpora (geriatrickej) primárnej ZS od špecialistov v oblasti duševného zdravia
- Vzdelávanie sestier v oblasti dlhodobej starostlivosti s cieľom o.i. zvýšiť ich počet, ktorý v SR posledných 10 rokov stagnuje
- Spolupráca so školami zameranými na ošetrovatel'stvo a sociálnu prácu a s lekáorskými fakultami v SR a v krajinách V4
- Zvyšovanie informovanosti odborníkov/čok a verejnosti prostredníctvom cielených kampaní; mediálna kampaň na pozitívnu prezentáciu seniorov a ich života + mediálna kampaň na destigmatizáciu duševných ochorení
- Poradenstvo, vzdelávanie, výskum a služby pre poradcov v oblasti starostlivosti o seniorov a/alebo osoby s telesnými/duševnými ochoreniami (tzv. „care navigators“)
- Vzdelávanie pre verejnosť - odstraňovanie stigmy v rodinách
- Tréningy pre rodiny/blízkych
- Re-edukácia zamestnancov v oblasti zdravotno-sociálnej starostlivosti
  - o Opatrenia zacielené na osoby, ktoré stratili/stratia prácu v dôsledku: a) pandémie b) automatizácie, najmä na menej kvalifikovaných uchádzačov o prácu - ich re-edukácia na zamestnancov v oblasti zdravotno-sociálnej starostlivosti, ktorých bude výhľadovo veľký nedostatok (druhou globálne najžiadanejšou pracovnou pozíciou v krajinách OECD, ktorá zároveň je a bude „imúnna“ voči pandémie, automatizácii, či akýmkoľvek iným hrozbám, je oblasť sociálnej starostlivosti).

1.4.2 Prevencia

CIEĽ 8: Prevencia, zdravý životný štýl a zvyšovanie povedomia o slovenskom zdravotníctve 70 mil. EUR
(pozn. komplementarita zdrojov)

Zavedenie zdravotnej výchovy zameranej na prevenciu do vzdelávacích osnov; podpora prevencie (napr. rakovina prsníkov/krčka maternice, prenosné choroby, diabetes, obezita či nadmerné trávenie času na elektronických zariadeniach) od nízkeho veku má násobne pozitívnejší dopad na zdravie obyvateľov, než prevencia u dospelých či staršej časti populácie, a výhľadovo napomáha nielen znižovaniu prevalencie chorôb v rámci populácie, ale aj k riešeniu preťažovaných a nedostatočných pracovných síl v zdravotníctve.

Tempo vývoja zdravotníctva sa nezaobíde bez pomoci silnej marketingovej stratégie cielenej na rastúce očakávania pacientov, ktorá rozumie ich potrebám a želaniam, a poskytuje čo najväčšiu hodnotu za ich peniaze (nielen v oblasti kvality služieb).

Marketingová stratégia slovenského zdravotníctva bude zahŕňať: budovanie povedomia o slovenskom zdravotníctve a jeho koncepcii; budovanie dobrej povesti odborníkov pôsobiacich v štátnych zdravotníckych zariadeniach; poskytovanie aktuálnych informácií o zdravotníckych zariadeniach ale aj o klientoch, meniacom sa prostredí i konkurencii; reguláciu dopytu po svojich službách; analýzy prieskumov trhu; reklamné kampane podporujúce očkovanie, prevenciu, ale napríklad aj darcovstvo krvi.

PREHĽAD OPATRENÍ	Náklady v mil. €	Digitalizácia	Zelená ekonomika
Zdravé Slovensko	1500	180	440
1. Dlhodobá sociálno-zdravotná starostlivosť o seniorov a chorých	500	0	200
2. Starostlivosť o osoby trpiace duševnými ochoreniami	100	0	0
3. Modernizácia siete štátnych nemocníc	600	0	240
4. Telemedicína	100	100	0
5. Centrum digitálnych inovácií v zdravotníctve	30	30	0
6. Centrálné riadenie nemocníc a jednotný nemocničný informačný systém	50	50	0
7. Národné vzdelávacie centrum	50	0	0
8. Prevencia	70	0	0

2. MODERNÉ A SOCIÁLNE SPRAVODLIVÉ SLOVENSKO

Pri napĺňaní vízie sociálne spravodlivého Slovenska považujeme za kľúčovú prioritu venovať maximálnu pozornosť podpore mladých rodín, našim domácim podnikom s inovatívnym profilom na lokálnej a regionálnej úrovni, s dôrazom na lokálnu energetiku, čistú mobilitu, pôdohospodárstvo, poľnohospodárstvo, produkciu lokálnych potravín, podporu mladých poľnohospodárov a rodinných podnikov. Často opomínanou je oblasť kultúry a kreatívneho priemyslu, ktorá má na miestnej úrovni strategický význam pri podpore inteligentného a udržateľného rastu.

Reformy trhu práce musia reflektovať princípy rodovej rovnosti a rovnakých príležitostí pre všetkých, s dôrazom na politiky zamerané najmä na budúce generácie (komplementárne s kapitolou *Vzdelané Slovensko*). Takúto filozofiu preto podporujeme konkrétnymi návrhmi opatrení a reforiem identifikovanými v jednotlivých cieľoch.

Sociálna akceptovateľnosť reforiem, najmä pokiaľ sa jedná o kvantitatívny rast digitálnych a automatizovaných obchodných modelov a dodávateľsko-odberateľských vzťahov, je závislá od dôrazu na prijímanie takých verejných politik, ktoré eliminujú sociálne dopady, ktoré so sebou nové technológie a digitalizácia prinášajú. Slovensko čakajú výrazné zmeny na trhu práce, a strana HLAS-SD vníma v tejto sfére výzvy spojené najmä so stratou tradičných pracovných príležitostí, rastom miery nerovností, ako aj nestabilnými formami práce. Preto model budúceho ekonomického rastu musí prinášať riešenia, ktoré budú inkluzívne, inovatívne a environmentálne udržateľné. Významný potenciál v adresovaní tejto problematiky vnímame najmä na lokálnej a regionálnej úrovni. Naším cieľom je zastavenie trendu odlivu ľudského kapitálu z regiónov, a v krátkodobom horizonte, pomocou podporných schém pre spoluprácu medzi súkromnými spoločnosťami, univerzitami a regionálnou a miestnou samosprávou podpora zvýšenia konkurencieschopnosti lokálnej ekonomiky a navrátenie nových pracovných príležitostí naspäť do regiónov.

2.1 Digitálna transformácia ekonomiky

2.1.1 Digitalizácia podnikov a podpora inovácií v priemysle

CIEĽ 9: Podpora malých, stredných a veľkých podnikov pri investíciách do digitálnych kapacít a integrácie progresívnych technológií 350 mil. EUR

Podniková sféra zaostáva v integrácii digitálnych technológií a inovácií. Strana HLAS-SD preto považuje za svoju kľúčovú investičnú prioritu v oblasti digitalizácie podporiť dotáciami projekty priamo vo firmách, s dôrazom na podporu malých a stredných podnikov (MSP), a tým rozvinúť digitálny ekosystém, vrátane zefektívnenia komunikácie so štátom. Pri veľkých podnikoch plánujeme vytvoriť podporné schémy na integráciu nových a vznikajúcich technológií.

2.1.2 Plošné posilnenie digitálnych sietí s vysokou kapacitou

CIEĽ 10: Digitálne vysokorýchlostné siete 300 mil. EUR

Pripojiteľnosť domácností na internet a využívanie vysokorýchlostných sietí považuje strana HLAS-SD za kľúčový predpoklad pre rozvoj digitálnych zručností mladej aj staršej generácie a pre využívanie pokročilých technológií v podnikoch. Kvalitná a dostupná infraštruktúra je nevyhnutá pre fungovanie celého ekosystému, vrátane školstva, zdravotníctva a verejnej správy. Investičnou prioritou je preto zabezpečiť prístup k vysokorýchlostnému internetu pre všetky socio-ekonomické subjekty spoločnosti, vrátane marginalizovaných, nízkopríjmových a znevýhodnených skupín obyvateľstva („princíp poslednej míle“).

2.1.3 Digitálne vzdelávanie

CIEĽ 11: Rozvoj digitálnych zručností a kompetencií 50 mil. EUR

V súlade s komplexnou reformou vzdelávania, ktorej je venovaná samostatná kapitola (viď cieľ č. 18), zohráva rozvoj digitálnych zručností a kompetencií občanov Slovenska nevyhnutný základ, komplementárny k navrhovaným investičným prioritám v tomto pilieri. Digitálne vzdelanie zároveň posilní profil absolventa na trhu práce, v komunikácii so štátom, a navyše umožní aj kvalitatívne vyššie zapojenie do diania v spoločnosti v kontexte dezinformácií, finančného vzdelania a digitálnej gramotnosti ako takej. Strana HLAS-SD bude preto dôsledne plniť dve hlavné strategické priority Európskej únie v kontexte Akčného plánu digitálneho vzdelávania 2021-27, a to primárne podporou rozvoja výkonného ekosystému digitálneho vzdelávania, a efektívneho plánovania digitálnych kapacít, vrátane infraštruktúry, konektivity a digitálneho vybavenia.

2.2 Regionálny a lokálny rozvoj

Strana HLAS-SD odmieta argumentáciu, že v Pláne obnovy nie je priestor na adresovanie oblastí, ktoré sa nenachádzajú v špecifických odporúčaníach pre Slovensko. Vnímame to ako neporozumenie zadaniu. Oblasť podpory agrozozortu a kultúry považujeme za politickú prioritu, najmä v reakcii na dopady pandémie.

Environmentálne väzby na klimatickú krízu a socio-ekonomické dopady pandémie zvýraznili potrebu koncentrácie zdrojov najmä v agrosektore. Strana HLAS-SD si váži prácu farmárov, potravinárov, agrárnikov, rodinných podnikov a vníma investičný dlh, ktorý sa od vzniku samostatného Slovenska nepodarilo adekvátne adresovať. Výdavky z Fondu obnovy, v súlade so stratégiou Európskej únie *Z farmy na stôl* („*Food for fork*“), by preto mali smerovať v značnej miere do podpory zelenej obnovy a diverzifikácie u veľkých a stredne veľkých poľnohospodárskych podnikov, spracovateľských kapacít, lokálneho rozvoja ovocinárstva a zeleninárstva a produkcie lokálnych potravín.

Navyše, konzumácia kvalitných a zdravých lokálnych potravín má predpoklad byť základnou formou prevencie fyzického a psychického zdravia. V neposlednom rade má lokálna produkcia potravín značný prínos pri zvyšovaní potravinovej nezávislosti a ochrane životného prostredia.

Osobitnú pozornosť je potrebné venovať aj podpore mladých poľnohospodárov, ktorí sú pripravení priniesť do regiónov nové a inovačné technológie, čo môže výrazne pomôcť rozvoju vidieka a lokálnych komún. Reformný prístup musí preto obsahovať efektívne nástroje, ktoré zlepšia prístup mladých poľnohospodárov k pôde a financiám, vrátane kvalitného poradenstva.

V rámci systémových priorít pôdohospodárskej infraštruktúry považujeme za potrebné venovať dôkladnú pozornosť komplexnej pozemkovej reforme, vrátane pozemkových a krajinných úprav, budovaniu vodozádržných zariadení, závlahových systémov a odvodňovacích kanálov. Samostatnou témou sú lesy a lesné hospodárstvo - opatrenia na zvýšenie odolnosti a podporu adaptácie urbanizovanej, lesnej aj poľnohospodárskej krajiny na zmenu klímy.

2.2.1 Pôdohospodárstvo/Poľnohospodárstvo/Potravinárstvo

CIEĽ 12: Podporné programy pre (zelenú) obnovu v poľnohospodárstve a potravinárstve 300 mil. EUR

a) *Budovanie vodozádržných zariadení, závlah a hydromelioračných kanálov:* Pre zmierňovanie dopadov klímy je v prípade Slovenska urgentná potreba budovania vodozádržných zariadení, závlah a hydromelioračných kanálov. Zmeny klímy menia plodinovú mapu, vlastnosti poľnohospodárskej pôdy a nakoniec aj ceny potravín v obchodoch. Závlahové systémy sa preto musia stať neodmysliteľnou súčasťou poľnohospodárskej výroby vo viacerých regiónoch Slovenska. V tejto súvislosti je dôležité zabezpečiť aj dôsledný monitoring sucha a nedostatku vody.

b) *Modernizácia a obnova v potravinárskom dodávateľskom reťazci:* Potravinársky priemysel vnímame ako strategické odvetvie, ktoré v prvom rade zabezpečuje pre občanov SR kvalitné a bezpečné potraviny, ale aj poskytuje pracovné miesta, má významný vplyv na rozvoj regiónov, rozvoj malého a stredného podnikania a udržiavanie života na vidieku. Podniky potravinárskeho priemyslu sú schopné investícií do technologickej obnovy a inovácií procesov iba za podpory vonkajších zdrojov. Podporné schémy a investície navrhujeme preto smerovať primárne do zvýšenia spracovateľských a skladovacích kapacít, modernizácie technológií a inovácie výroby, zníženia energetickej náročnosti a zvýšenia efektivity výroby, technológií na zlepšenie a monitorovanie kvality potravinárskych výrobkov, modernizácie a rekonštrukcie výrobných objektov a laboratórií, technológií súvisiacich s vysledovateľnosťou potravín, znížovania emisií, využitia odpadov a vedľajších produktov výroby a odpadového a obalového hospodárstva.

c) *Znižovanie energetickej náročnosti odvetvia poľnohospodárstva a potravinárstva a zvýšenie produkcie obnoviteľných zdrojov energie (OZE):* Napriek modernizácii je podiel zastaraných strojov a technológií s nízkou energetickou efektívnosťou stále pomerne vysoký.

Poľnohospodárstvo a lesníctvo má v podmienkach SR silný potenciál pre produkciu obnoviteľných zdrojov energie (biohospodárstvo, obehové hospodárstvo). Podiel obnoviteľných zdrojov z poľnohospodárstva na celkových obnoviteľných zdrojoch rastie (až o 20% medzi rokmi 2013 a 2016). Čistá a efektívna výroba a využitie energie je zároveň odporúčaním pre Slovensko v rámci Európskeho semestra.

2.2.2 Reforma pôdohospodárskej infraštruktúry/Biodiverzita

CIEĽ 13: Pôdohospodárska infraštruktúra a biodiverzita 300 mil. EUR

a) *Digitalizácia Pôdohospodárskej platobnej agentúry (PPA) a zavedenie monitorovacích kontrol:* Digitalizácia PPA je súčasťou širšej potreby digitalizácie sektora, ktorá okrem významného nárastu efektívnosti prinesie viacero dôležitých synergii. Samotná digitalizácia PPA sa týka efektívnosti, kvality a včasnosti kontrol a auditov ako aj úplnej elektronizácie podávania žiadostí o poľnohospodárske podpory. Automatizácia procesu by vylúčila subjektívne hodnotenie, a nahradila by ho automatizovaným vyhodnocovaním žiadostí (na základe objektívne merateľných kritérií) a tiež by znížila početnosť kontrol na mieste. Samostatným problémom v tejto oblasti je nekompatibilitnosť systémov, čo vytvára priestor komplexnú reformu s cieľom využitia získaných dát pre aplikáciu služieb inteligentného poľnohospodárstva a ich legitímneho využitia pri monitorovacích kontrolách.

b) *Digitalizácia sektora:* Kvalitné a dostupné dáta sú základom pre efektívne fungovanie sektora a jeho riadenie. Napríklad dáta o poľnohospodárskych podnikoch (IL MPRV), agrárne trhové informácie Slovenska (ATIS), dáta týkajúce sa kvality pôdy (VÚPOP), dáta týkajúce sa vlastnickej štruktúry a využitia pôdy v jednotlivých katastrálnych územiach (ÚGKK), zverejňovanie a pravidelne aktualizovanie mapy pozemkov spolu s informáciou o cene a uzavretých zmluvách v mapovej podobe zo strany Slovenského pozemkového fondu, vrátane informácie o potenciálnej dostupnosti pozemkov na prenájom sú len niektorými z množstva dostupných dát, ktoré možno následne využiť na vývoj poľnohospodárskych aplikácií/softvéru (koncept precízneho poľnohospodárstva). Napriek celospoločenskému dopytu je stále problematickým netransparentná a nejednoznačná evidencia pozemkov v katastri nehnuteľností (záznamy vlastníctva nie sú v súlade s katastrálnou mapou). Predpokladom digitalizácie odvetvia a celého hospodárstva je preto vybudovanie dostatočne robustnej, bezpečnej a funkčnej vysokorýchlostnej komunikačnej infraštruktúry.

c) *Aplikovaný výskum a reforma poradenstva:* Používanie nových dostupných technológií a inovácií v poľnohospodárstve a potravinárstve je nevyhnutné na zaistenie potravinovej bezpečnosti pri súbežnom napĺňaní enviro-klimatických cieľov. Veda, aplikovaný výskum a poradenstvo majú kľúčovú úlohu pri potrebnej digitalizácii, automatizácii a zelenej transformácii sektora. Ich zapojenie by malo v krátkom časovom horizonte priniesť úžitok spotrebiteľom v podobe nižších cien. Z dlhodobého hľadiska sú riešením nasýtenia populácie bez zaťaženia prírodných zdrojov. Automatizácia je tiež riešením vo vzťahu ku klesajúcej pracovnej sile. Rozhodujúca je implementácia technológií a efektívne použitie dát.

Bez väzby medzi výskumom a praxou a skvalitnenia a reorganizácie poradenských služieb nebudú prechod na digitálne technológie a zelená transformácia v poľnohospodárstve možné. Vnímame tiež priestor na sprístupnenie informácií zo strany verejných inštitúcií (zbieraných na účely monitoringu a kontrol).

d) Komplexné pozemkové úpravy: Rozdrobenosť pôdy znefunkčňuje trh s pôdou, vytvára neistotu v právnych vzťahoch, sťažuje prenájom, resp. prevod vlastníctva (transakčné náklady) a znižuje cenu pôdy. Okrem brzdenia rozvoja poľnohospodárstva a vidieka, vysoká fragmentácia pôdy sťažuje realizáciu klimatických a environmentálnych cieľov. Sfunkčnenie trhu s pôdou je kľúčové pre rozvoj a konkurencieschopnosť poľnohospodárstva a pre rozvoj vidieka v SR. Pozemkové úpravy tiež prispievajú k vytváraniu vidieckej infraštruktúry a krajinných prvkov.

e) Protierózne opatrenia a budovanie krajinných prvkov: Vodná erózia je jedným z najzávažnejších problémov degradácie pôdy na Slovensku. Podporujeme preto investície do opatrení podporujúcich aplikáciu organickej hmoty do pôdy, budovanie krajinných prvkov, zalesňovanie a budovanie prvkov protipovodňovej ochrany.

2.2.3 Kultúrna obnova krajiny a rozvoj tvorivého potenciálu

CIEĽ 14: Podpora (zelená/digitálna) kultúry a kreatívneho priemyslu 200 mil. EUR

Kultúra má pre súčasnú spoločnosť nesmierny význam v rôznych rovinách. V prvom rade formuje hodnoty, na ktorých stoja všetky sebavedomé spoločenstvá. Je dôležitým katalyzátorom tolerancie, demokracie, národnej identity a mierového spolužitia, ale taktiež sa vďaka svojmu ekonomickému potenciálu stáva dôležitou súčasťou moderných hospodárskych politík. Okrem čisto ekonomického potenciálu inšpiruje a podnecuje rozvoj technológií, inovácií a sociálnej inklúzie, a prispieva k rastu atraktivity jednotlivých území a regiónov, z ktorých sa stávajú lepšie miesta pre život.

Presne takýmto spôsobom vnímame v strane HLAS-SD víziu sociálnej demokracie vo vzťahu k občanovi - aby človek, občan, mal dobrý pocit, že žije na mieste, ktoré pozná a má k nemu vzťah, kde prosperuje, a jeho deti tam zdravo a kvalitne vyrastú a budú mať chuť ďalej svoj región rozvíjať, a nie ho čím skôr opustiť.

Na miestnej úrovni majú kultúra a kreatívny priemysel pre podporu inteligentného, udržateľného rastu strategický význam. Z hľadiska územného rozvoja totiž využívajú zdroje samotného územia, ako napr. zručnosti a talent, nehnuteľné i nehmotné kultúrne pamiatky, sú zvyčajne sociálne zodpovedné a inkluzívne, a zahŕňajú ekologicky neutrálne či prospešné aktivity, pričom pre úspešný rozvoj Slovenska je nevyhnutné tieto prirodzené, historicky overené schémy podporovať.

Integrované stratégie na rozvoj miest a regiónov, na ktorých sa v súčasnosti v medzirezortných tímoch pracuje, sa nezaobídu bez komplexného a prierezového vnímania kultúrnych fenoménov, priamo ovplyvňujúcich podnikateľské prostredie,

ako ani bez možnosti budovania novej, či rozširovania existujúcej hospodárskej infraštruktúry, kde - spolu s tradičnými kultúrnymi prameňmi - nové a kreatívne zdroje poskytnú potenciál pre trvalo udržateľný lokálny, regionálny a celonárodný rozvoj, s pozitívnymi dopadmi pre celú ekonomiku. Podpora mladých talentov, malých a stredných podnikateľov a významných podujatí v oblasti kreatívneho priemyslu je nevyhnutnou podmienkou postupného vybudovania krajiny, v ktorej budú žiť sebavedomí, vzdelaní, tvoriví a úspešní ľudia.

V strane HLAS-SD preto v kontexte regionálneho rozvoja silno vnímame potrebu využiť kreatívny priemysel v celej svojej komplexnosti v prospech rastu ostatných sektorov a odvetví - v súčasnosti sa totiž jedná o hnaciu silu veľkých i malých svetových ekonomík, tvoriacu most medzi umením, kultúrou, podnikaním a technológiami. Kreatívny priemysel vytvára pracovné miesta, ktoré nemožno jednoducho presunúť do zahraničia, pretože sa viažu na špecifické kultúrne a historické zručnosti a sú späté s územím a tradíciami, ktoré ich určujú. Má schopnosť naštartovať pozitívne zmeny v iných, regionálne rozvinutých odvetviach - napríklad v cestovnom ruchu, výrobe, obchode, či digitálnych technológiách.

Kultúra kultivuje ľudí naviazaných na kreatívne odvetvia, má navyše bezprostredný vplyv na duchovnú vyspelosť národa, na zvyšovanie schopnosti tolerancie a na budovanie vzájomného porozumenia, ktoré bude v nadchádzajúcom období veľmi potrebné.

Hlásime sa preto v plnej miere k záverom Výboru Národnej rady SR pre kultúru a médiá, ktorý zaviazal zodpovedných členov vlády k alokovaniu minimálne 2% zdrojov z Plánu obnovy na priamu podporu sektora kultúry. Navrhujeme preto nasledovné opatrenia:

1. Rozvoj regionálnej kultúry - (kreatívne vouchery; zvyšovanie odbornosti a prepájanie v kultúrnom a kreatívnom sektore; financovanie predprojektovej a projektovej prípravy; vznik komunikačnej platformy pre integráciu informácií o kultúrnom a kreatívnom odvetví).
2. Rozvoj kultúrneho a kreatívneho odvetvia - (investičné projekty do divadiel; investičné projekty do filmového a kreatívneho priemyslu; modernizácia kultúrnych inštitúcií - ochrana, prezentácia a sprístupňovanie kultúrneho národného dedičstva ako súčasť modernizačnej obnovy; digitalizácia kultúrnych inštitúcií; internacionalizácia kultúry).
3. Reforma Ministerstva kultúry v časti plánovania a prepájania všetkých súčastí odvetvia tak, aby bolo schopné efektívnejšie rozvíjať kultúrny a kreatívny sektor a lepšie spolupracovalo s ostatnými rezortami (transformácia Audiovizuálneho fondu na modernú inštitúciu - zahrnutie aj ostatných odvetví ako napr. gaming; vznik oddelenia kultúrneho a kreatívneho odvetvia spolu s analytickým oddelením na Ministerstve kultúry - expertné poradné orgány; projektové riadenie a digitalizácia grantového systému).

4. Modernizácia a digitalizácia kultúrneho a kreatívneho sektora - (rozvoj kultúrnych centier v regiónoch - ochrana kultúrneho dedičstva, podpora ľudovej/amatérskej kultúry; rozvoj regionálnej kultúry - podpora regionálneho filmového umenia, podpora divadla a tanca, podpora hudobného a výtvarného umenia; financovanie jednorazových štipendií pre kultúrnych a kreatívnych profesionálov - podpora regionálnych medziodborových umeleckých aktivít).

2.3 Spoločenská spravodlivosť

CIEĽ 15: Spoločenská spravodlivosť 300 mil. EUR

Spravodlivý sociálny systém je závislý od efektívneho využívania produktívnych výsledkov spoločnosti. Navyše, v časoch, kedy sú verejné zdroje obmedzené, sa zákonite znižujú aj prostriedky na investovanie, čím je ohrozená aj udržateľnosť verejných rozpočtov. Verejnosť preto právom očakáva, že štát musí byť schopný zabezpečiť maximálnu ochranu hospodárstva pred organizovaným zločinom, daňovými podvodmi, praním špinavých peňazí a korupciou. Tieto spoločenské fenomény spoločne vytvárajú pocit neistoty, v čoho dôsledku sa krajina stáva menej prítlačivou pre podnikanie a súkromné investície, čím sa znižuje konkurencieschopnosť a hospodárstvo ako celok nie je schopné naplno využiť svoj potenciál. Nedostatok zdrojov zároveň priamo vplyva na sociálnu ochranu a spoločenskú inklúziu, čím je narušený spravodlivý prístup k verejným službám. Práve preto venujeme pri príprave Plánu obnovy dôraz na rovnocennosť pilieru o sociálne spravodlivom Slovensku.

Korupcia je komplexný jav s priamymi ekonomickými, politickými, kultúrnymi a sociálnymi dopadmi. Zabezpečenie účinného rámca na boj proti korupcii, praniu špinavých peňazí a integritu justičného systému formou zvyšovania transparentnosti preto považuje strana HLAS-SD za kľúčový nástroj na obmedzenie nekalých praktík vo verejnom priestore a pri zlepšovaní podnikateľského prostredia.

Za systémové riešenia, ktorých prípravu a spustenie je aj v reakcii na dopady pandémie možno naštartovať takmer okamžite, považujeme:

- Digitalizáciu justičných služieb smerom k občanom (napríklad pri sledovaní stavu súdnych procesov), čím sa zabezpečí väčšia transparentnosť a rýchlosť, prípadne sa zavedie možnosť riadenia procesov na diaľku.
- Obnovu a špecializáciu súdov, ktorej súčasťou bude aj rekonštrukcia a modernizácia súdnych budov.
- Digitálne inovácie v oblasti podpory podnikateľského prostredia a prepájania informačných systémov v oblasti boja proti praniu špinavých peňazí s cieľom zabezpečiť stabilnejšiu a účinnejšiu spoluprácu príslušných orgánov a výmenu informácií medzi nimi.
- Modernizáciu vybavenia zložiek integrovaného záchranného systému

PREHĽAD OPATRENÍ	Náklady v mil. €	Digitalizácia	Zelená ekonomika
Moderné a Sociálne spravodlivé Slovensko	1800	1030	590
9. Digitalizácia podnikov a priemyslu	350	350	0
10. Digitálne vysokorýchlostné siete	300	300	0
11. Rozvoj digitálnych zručností a kompetencií	50	50	0
12. Poľnohospodárstvo a potravinárstvo	300	0	300
13. Pôdohospodárska infraštruktúra / Biodiverzita	300	130	170
14. Podpora kultúry a kreatívneho priemyslu	200	80	120
15. Spoločenská spravodlivosť	300	120	0

3. VZDELANÉ SLOVENSKO

Spoločne so zdravotníctvom patria kvalitné školstvo a vzdelaní a zruční občania medzi hlavné priority strany HLAS-SD. Rezort školstva je jedným z najdôležitejších a najkomplexnejších a pandémie ochorenia COVID-19 iba zvýraznila potrebu jasnej a dlhodobu udržateľnej stratégie pre dostupné, inkluzívne a kvalitné vzdelávanie nielen v predškolskom a školskom veku, ale počas celého života. Medzinárodné štúdie preukazujú, že pre spoločnosti najviac vystavené globálnym výzvam (automatizácia, globalizácia, demografické zmeny), medzi ktoré patrí aj Slovensko, platí, že viac než 60% pracovných pozícií, ktoré budú relevantné v horizonte niekoľkých rokov, dnes ešte vôbec neexistuje. Menia sa nároky na zručnosti zamestnancov, medzi ktoré patria napríklad digitálne kompetencie, kognitívne zručnosti, kritické myslenie alebo komunikačné a sociálne schopnosti. Je preto dôležité nastaviť celkovú reformu vzdelávacieho systému spôsobom, ktorý zabezpečí možnosti adekvátneho celoživotného vzdelávania mladej, ale v rovnakej miere aj „staršej“ generácii.

Kvalitné, dostupné a inkluzívne predprimárne zariadenia pomáhajú deťom dosahovať lepšie vzdelávacie výsledky počas základnej, strednej i vysokej školy, a zvyšujú ich šance uplatniteľnosti na trhu práce. Zdroje (aj z Plánu obnovy) investované do takéhoto (nielen) predškolského vzdelávania považujeme za ekonomicky efektívne najmä z hľadiska dlhobohkej udržateľnosti, keďže pomáhajú vychovávať a vzdelávať inteligentných, nezávislých a úspešných ľudí, prispievajúcich k rozvoju našej spoločnosti ako celku.

Moderné, čisté, bezbariérové a ekologické budovy škôl (vrátane internátov) musia tvoriť atraktívne a inšpirujúce prostredie pre žiakov a študentov, čím podporia ich celkový záujem o štúdium. Súčasťou komplexného prístupu je aj zameranie sa na investície, ktoré zabezpečia kvalitný, inkluzívny, moderný a dostupný digitálny vzdelávací priestor a digitálne vzdelanie pre všetkých žiakov, študentov a tiež učiteľov v krajine.

Rozvoj digitálnych kapacít a zručností žiakov i učiteľov podporia (komplementárne s cieľmi v kapitole 2.1) digitálnu transformáciu celej ekonomiky a spoločnosti. Je nevyhnutné, aby digitálna transformácia vzdelávacieho systému výraznou mierou podporila našich učiteľov, ktorí sa ocitli vo svete, kde online vzdelávanie nie je len obyčajnou replikou toho triedneho, ale predstavuje úplne nový ekosystém, v ktorom sa musia naučiť fungovať, a previesť ním aj svojich žiakov či študentov.

Strategickým cieľom v oblasti vysokého školstva je dosiahnuť, aby do roku 2030 aspoň jedna slovenská univerzita patrila medzi top 500 svetových univerzít podľa medzinárodných hodnotení. Prioritou pre investovanie zdrojov Plánu obnovy musia byť aj podporné schémy, ktoré prilákajú špičkových slovenských aj zahraničných študentov i odborníkov, nevynímajúc vedcov a výskumníkov.

Jednou z mála pozitívnych externalít pandémie COVID-19 bolo poukázanie na kľúčové postavenie vedy a výskumu v našej spoločnosti, vďaka čomu má Slovensko neopakovateľnú príležitosť zmeniť prístup

k našim vedcom a výskumníkom z prostriedkov Plánu obnovy. Vytvorenie štátom a spoločnosťou podporovanej vednej a inovačnej politiky je nevyhnutným predpokladom preto, aby si Slovensko zachovalo konkurencieschopnosť a sebestačnosť, a jej implementácia musí byť zasadená do kontextu transformácie našej krajiny na znalostnú ekonomiku. Podporné schémy musia preto vo väčšej miere smerovať na podporu spolupráce akademického, vedeckého a súkromného sektora v tejto oblasti.

Rozvoj zručností a podpora celoživotného vzdelávania sa musí stať prirodzenou a stálou súčasťou vzdelávacieho i pracovného ekosystému, a nie jeho „paralelným svetom“. Dostupné vzdelávanie a tréning dospelých budú potrebné pre zachovanie či zvýšenie úrovne zručností, čím chceme udržať krok s rýchlo sa meniacimi podmienkami na trhu práce

3.1 Predškolské vzdelávanie a inklúzia znevýhodňovaných skupín do vzdelávacieho systému od raného veku

CIEĽ 16: Predprimárna infraštruktúra a inkluzívny vzdelávací systém 200 mil. EUR

3.1.1 Podpora predškolského vzdelávania detí a výstavba a rekonštrukcia materských škôl a jasí

Prvou a základnou prioritou strany HLAS-SD v pilieri vzdelávania je zabezpečiť, aby deti - bez ohľadu na prostredie alebo región, z ktorého pochádzajú - mali spravodlivý prístup ku kvalitnému a inkluzívnemu vzdelaniu od raného veku. Dostupné predškolské vzdelávanie pre deti znamená lepšie výsledky v ďalšom procese vzdelávania, čím sa z dlhodobého hľadiska výrazne zvyšuje možnosť ich uplatniteľnosti na trhu práce. Postupné znižovanie veku detí pre povinnú predškolskú dochádzku vytvára predpoklad zvyšujúcej sa spoločenskej objednávky na ďalšie rozširovanie kapacít, a tiež potrebu zdefinovania nového a kvalitného rámcového obsahu výchovy a vzdelávania v týchto zariadeniach.

Zdroje z Plánu obnovy preto navrhujeme vo výraznej miere smerovať do rozvoja infraštruktúry predprimárneho vzdelávania plošným navýšením kapacít jasí a materských škôl prostredníctvom výstavby nových (ekologických a energeticky efektívnych) a rekonštrukcie existujúcich zariadení, ale aj revíziou podpory iných foriem predškolského vzdelávania. Nová infraštruktúra, plne reflektujúca na demografické zmeny a prognózy, bude podmienená bezbariérovým prístupom do jednotlivých zariadení. Doplnená bude o finančnú motiváciu zamestnávateľov zriadiť a prevádzkovať firemné materské školy pre deti svojich zamestnancov.

3.1.2 Dostupnosť predškolského vzdelávania pre všetkých a inklúzia marginalizovaných komunit a detí so zdravotným postihnutím

Poloha školy (mestská alebo vidiecka oblasť) a najmä sociálno-ekonomické zázemie rodín, z ktorých deti pochádzajú, predstavujú v súčasnosti jeden z najzásadnejších vplyvov na ich výsledky. Zvýšenie geografickej i spoločenskej dostupnosti jasí a materských škôl, bez ohľadu na to, či je dieťa telesne a duševne zdravé, či má jeho rodina vyhovujúce finančné zázemie,

a či má národnosť a materinský jazyk slovenský alebo iný, je základným predpokladom, aby najbližšia škôlka bola pre každého žiaka zároveň aj tou, ktorá je preňho najlepšia.

Vynechanie predškolského vzdelávania predstavuje najčastejší dôvod, kvôli ktorému deti zo sociálne znevýhodneného prostredia a zo sociálne vylúčených komunit končia, často neoprávnene, v špeciálnych triedach a školách. Jedným z hlavných cieľov strany HLAS-SD v tejto oblasti je preto okrem navýšenia kapacít zariadení predškolského vzdelávania zároveň prehodnotiť systém testovania detí pre zaradenie do špeciálnych škôl. Chudoba ani pôvod nesmú automaticky predurčovať úroveň dosiahnutého vzdelania detí. Aj preto je dôležitá ich integrácia do hlavného (pred)školského vzdelávacieho prúdu, ktorý bude mať pozitívny vplyv na podporu rozvoja základných gramotností na základe ich individuálnych potrieb, a zároveň zníži počet žiakov, ktorým bude v budúcnosti hroziť predčasné ukončenie povinnej školskej dochádzky, čo má výrazný preventívny dopad v oblasti dlhodobej nezamestnanosti.

3.2 Vzdelávacie zariadenia

CIEĽ 17: Komplexná obnova školskej infraštruktúry 400 mil. EUR

3.2.1 Výstavba, rekonštrukcia a revitalizácia budov v základnom, strednom a vysokom školstve

Plán obnovy predstavuje významnú príležitosť, ako adresovať historický modernizačný dlh v oblasti vzdelávania a športu. Fyzická infraštruktúra slovenských škôl vyžaduje významné investície na (zelenú) obnovu; výmenu striech, okien, podláh, či sociálnych zariadení, ale aj výstavbu alebo rekonštrukciu telocviční (podpora pravidelného športovania ako formy prevencie a podpory zdravého životného štýlu), jedální (pravidelný prístup k teplej strave), knižníc so študovňami (zlepšenie prístupu k informáciám), laboratórií biológie, chémie a fyziky (predmety, v ktorých ako krajina najviac zaostávame), šatní a spoločných priestorov, ako aj zateplenie budov zamerané na ekologický prístup pri zvyšovaní ich energetickej efektívnosti. Investície musia zároveň smerovať nielen do samotných vzdelávacích zariadení, ale aj do obnovy stredoškolských a vysokoškolských internátov. Revitalizované priestory („študijné kampusy“) musia byť schopné plniť svoju spoločenskú úlohu, aby mali študenti dôstojné podmienky na štúdium a život „mimo“ školy, a zároveň aby pôsobili motivačne na budúcich záujemcov.

3.2.2 Konsolidácia riadenia školskej siete koordináciou geograficky blízkych poskytovateľov vzdelávania

Vzhľadom na nezvratné demografické zmeny, ako aj nedostatky pri poskytovaní služieb vzdelanosti v niektorých malých školách či triedach, je prioritou strany HLAS-SD okrem výstavby a rekonštrukcie budov škôl a internátov, aj racionalizácia riadenia školskej siete na lokálnej úrovni. Efektívnejšia školská sieť založená na lepších plánovacích a koordinačných mechanizmoch tak zabezpečí nielen vhodnejšie prostredie pre žiakov v rámci ich vzdelávania, ale aj rovnocennejší prístup k nemu, a prispieje k šetreniu verejných (aj rodinných) výdavkov. Základným pilierom takéhoto prístupu je vytvorenie platformy spoločného regionálneho plánovania pre všetky úrovne školstva, ktoré vyústí do pravidelnej spolupráce nielen medzi príslušnými zainteresovanými stranami, ale aj medzi obcami. Tieto platformy budú následne rozhodovať o spoločných stratégiách, ktoré by boli prijímané dotknutými školami a ich zriaďovateľmi.

Spoločné riadenie vybraných základných a stredných škôl by umožnilo obciam s blízkymi školami zdieľanie častí školských zariadení (telocvične/športové zariadenia, počítačové laboratóriá či laboratóriá prírodných vied, apod.), a tým pádom aj materiálnych či ľudských zdrojov, zjednotilo by nákupy a obstarávanie údržby pre tieto zariadenia a uľahčilo by prístup k odborným službám.

3.3 Digitálna transformácia vzdelávania

CIEĽ 18: Digitalizácia vzdelávacieho systému 250 mil. EUR

V porovnaní s členskými krajinami Európskej únie a OECD je slovenské školstvo podpriemerne vybavené digitálnymi technológiami. Pandémia ochorenia COVID-19 iba zvýraznila naliehavú potrebu modernizácie a digitalizácie systému vzdelávania. Digitálna transformácia, či už v oblasti konektivity školských zariadení, alebo zabezpečenia digitálneho vybavenia pre žiakov v dištančnom vzdelávaní, sa musí v rovnakej miere odraziť aj v adaptácii metodiky výučby, ktorá bude práve digitálnou transformáciou od základov zmenená.

3.3.1 Digitalizácia vzdelávacích zariadení a ich vybavenie digitálnymi technológiami

Základné, stredné i vysoké školy sú nedostatočne vybavené digitálnymi technológiami, čo spôsobuje (už v základoch) značnú komparatívnu nevýhodu pri porovnávaní našich študentov s ostatnými krajinami EÚ či OECD. Dôkladnou analýzou skúseností a poznatkov, ktoré so sebou priniesla pandémia COVID-19, je potrebné urýchlene zmapovať digitálnu vybavenosť vzdelávacích zariadení a celého systému, a na základe výstupov okamžite poskytnúť podporu v požadovanom rozsahu. Plošné pripojenie škôl na vysokorýchlostný internet (viď cieľ č. 10) je jedným z opatrení, ktoré prinesie najmarkantnejšie rozšírenie digitálnej výučby, v nadväznosti na ktoré bude možné integrovať do vyučovacieho procesu ďalšie/nové prvky interaktívneho vzdelávania.

3.3.2 Elektronizácia overovania získaných vedomostí

V rámci digitalizácie vzdelávania je nevyhnutné, aby školské zariadenia zabezpečili elektronizáciu overovania získaných vedomostí, a to nielen pri dôležitých míľnikových testovaniach (Testovanie 9, maturita), ale aj na presun procesu bežného testovania žiakov a študentov počas školského roka/semestra do digitálneho priestoru v čo najväčšej možnej miere. Rozšírenie externého testovania zníži čas skúšania (ktoré zbytočne pripravuje žiakov o čas na získavanie nových vedomostí), poskytne učiteľom drahocenný čas na prenos ďalších znalostí (napr. v oblastiach ako finančná gramotnosť, životné prostredie), a zároveň umožní porovnávanie tried a/alebo škôl, aby sa žiaci a ich rodičia mohli informovanejšie rozhodovať o výbere školy.

3.3.3 Zmena metodiky výučby a učenia sa vo svete digitálneho vzdelávania

Z dlhodobého hľadiska si od digitálnej transformácie vzdelávacieho systému v strane HLAS-SD predstavujeme omnoho viac, než len nákup potrebného vybavenia. Digitálna transformácia pre nás predstavuje dôležitý impulz k prechodu od vedomostí ku kompetenciám, v rámci ktorého rozvoj digitálnych zručností podporuje úspešné zapojenie žiakov a študentov do diania v spoločnosti,

v ich osobnom i školskom, či následne pracovnom živote, a umožňuje im využívanie nadobudnutých znalostí a kompetencií v širších súvislostiach (komplementárne k cieľu č. 11). Digitálna gramotnosť je zároveň dôležitá pri kritickom myslení, práci s informáciami a rozlišovaní dezinformácií, ale tiež pri schopnosti plnohodnotne participovať na chode a rozvoji digitálnej spoločnosti. V tomto kontexte je preto neodmysliteľnou súčasťou digitálnej transformácie vzdelávacieho systému aj príprava učiteľov na zmenu vzdelávania a výučby a poskytovanie kontinuálnej podpory. Nie sú to totiž len žiaci a študenti, ktorí potrebujú zvládnuť nové zručnosti, ale aj učitelia, ktorí ich budú odovzdávať našim deťom a budúcim generáciám.

3.4 Reforma a internacionalizácia vysokých škôl, lákanie a udržanie talentov a podpora vedy a výskumu

CIEĽ 19: Reforma vysokých škôl, lákanie talentov a podpora vedy a výskumu 500 mil. EUR

3.4.1 Strategický rozvoj vysokého školstva

Na Slovensku sa za posledných tridsať rokov počet vysokých škôl (VŠ) na obyvateľa takmer strojnásobil, a stal sa jedným z najvyšších spomedzi krajín EÚ a OECD. V porovnaní s inými krajinami alokujeme na jedného študenta výrazne menej financií (po zohľadnení HDP na obyvateľa), v medzinárodných porovnávaniach dlhodobo zaostávame za priemerom krajín V4. Na mieste je preto diskusia o zmene metodiky financovania VŠ, naviazanej na kvalitu výučby a efektívnosť vynaložených prostriedkov tak, aby boli VŠ lepšie motivované plniť svoje strategické úlohy (výučba, výskum, regionálny a spoločenský význam). Reálnou ambíciou musí byť zvýšenie konkurencieschopnosti slovenského školstva, a zaradenie (aspoň) jednej slovenskej univerzity medzi top 500 VŠ v medzinárodných hodnoteniach.

Komplementárne s cieľmi č. 17 a 18 by zdroje z Plánu obnovy mali byť použité na výstavbu a modernizáciu minimálne dvoch až troch excelentných univerzitných kampusov („*koncentrácia tých najlepších*“).

3.4.2 Lákanie a udržanie talentov

Tretina slovenských maturantov plánuje štúdium v zahraničí, takmer 20% našej vysokoškolskej populácie, vrátane doktorandov, už v zahraničí študuje, z toho dve tretiny v Českej republike. Naopak, na Slovensku evidujeme veľmi nízky počet zahraničných študentov. Je preto potrebné, v súlade s ďalšími opatreniami (vrátane aktívnych politik trhu práce), smerovať finančné zdroje do štipendijných programov s cieľom udržania najlepších maturantov a študentov na Slovensku a prilákania talentovaných študentov a pedagógov zo zahraničia.

V rovnakej miere je potrebné zamerať sa aj na Slovákov žijúcich a pracujúcich v zahraničí, ktorých návrat do rodnej krajiny (*brain gain*) nie je podmienený iba výhodnými platovými podmienkami, lepšou kvalitou verejných služieb (najmä zdravotníctva a školstva), ale aj aktívnou komunikáciou, prípadne inou, adekvátnou motiváciou. Strana HLAS-SD podporuje vytváranie online hub-ov pre Slovákov v zahraničí, ktoré by aktívne ponúkali pracovné, tréningové, obchodné a vedecké príležitosti na Slovensku.

Podporné schémy by mali byť nasmerované na prilákanie zahraničných vedeckých a výskumných pracovníkov (vid' nižšie).

3.4.3 Podpora vedy a výskumu

Veda a aplikovaný výskum (VaV), inovácie, patenty, či licencie zohrávajú rozhodujúcu úlohu pri rozvoji priemyslu 4.0 s vyššou pridanou hodnotou. Kľúčové priority týkajúce sa smerovania slovenskej vednej a výskumnej politiky musia byť politicky podporované, a mali by reflektovať potreby spoločnosti, biznisu i vzdelávania, formou (napr. RIS3) prioritizácie obmedzených zdrojov na najpotenciálnejšie oblasti konkurenčnej výhody. V zadaných oblastiach je následne potrebné sústrediť pozornosť a kapacity (ľudské zdroje a finančný kapitál, vrátane zdrojov Plánu obnovy) a zároveň zadaných hlavných merateľných ukazovateľov kvality. Takto nastavené ciele vytvoria základný predpoklad rozvoja centier excelentnosti, ktoré môžu byť lokalizované do jednotlivých regiónov Slovenska. V záujme podpory regionálneho rozvoja sa týmto oblastiam následne prispôbia aj lokálne podmienky (napr. nájomné byty), čo umožní čiastočnú transformáciu rastu a diverzifikáciu v regiónoch.

V tomto kontexte je potrebné výraznejšie podporovať aj spoluprácu s vysokými školami a so súkromným sektorom. Akademicko-výskumný priestor s jasne stanovenými podmienkami fungovania predstavuje základ pre vznik inovačných centier na vysokých školách a vo výskumných inštitúciách, ktoré následne podporujú prepájanie s priemyselnými partnermi a spoločenskou praxou do inovačných a znalostných klastrov. Zdroje navrhujeme využiť aj na podporu vyššieho zastúpenia pre slovenské vedecké publikácie v medzinárodných rebríčkoch (jedna z podmienok pri uchádzaní sa o medzinárodné granty).

3.5 Rozvoj zručností a celoživotného vzdelávania

CIEĽ 19: Rozvíjanie zručností a celoživotné vzdelávanie 100 mil. EUR

V čase bezprecedentných spoločenských, kultúrnych a environmentálnych zmien sa Slovensko potrebuje jasnými a skokovými posunmi transformovať na vzdelanostnú ekonomiku reflektujúcu na požiadavky Priemyslu 4.0. Základnou úlohou vzdelávacieho systému ako celku je preto pripraviť všetky vekové i spoločenské skupiny pre potreby trhu práce 21. storočia. Celoživotné vzdelávanie a aktívne politiky trhu práce podporujúce rozvíjanie a efektívne využívanie zručností (kognitívnych, sociálnych, emočných) zohrávajú v tejto transformácii kľúčovú úlohu, a sú základným predpokladom schopnosti Slovenska prosperovať v stále prepojenejšom a rýchlejšom svete.

3.5.1 Rozvíjanie zručností u žiakov a študentov

Je vysoko pravdepodobné, že mnoho detí, ktoré teraz nastupujú do škôl, sa bude po ukončení školy uchádzať o prácu na pracovných pozíciách, ktoré momentálne ešte vôbec neexistujú. Je preto potrebné rešpektovať, že iba sústavné celoživotné vzdelávanie sa a zosúladenie vzdelávacieho procesu a zručností s požiadavkami trhu práce nám umožní čeliť výzvam, ktoré na nás čakajú.

Podľa výsledkov medzinárodného testovania PISA, zručnosti našich 15-ročných žiakov výraznejšie zaostávajú najmä v oblastiach čítania s porozumením, prírodovedných predmetoch,

a zručnosti nám chýbajú aj v odvetví znalostnej ekonomiky a technologicky intenzívneho priemyslu. Tak, ako zelená a digitálna transformácia musia byť súčasťou moderného Slovenska, mali by byť nosnými témami aj vo vzdelávaní (digitálna/finančná/ekologická gramotnosť), čo v kombinácii s konkrétnymi modelovými prípadmi významne stimuluje analytické myslenie a rozvoj potrebných zručností.

3.5.2 Celoživotné vzdelávanie a participácia pri nadobúdaní zručností u dospelých

Už dnes, a v čoraz väčšej miere, vznikajú nové kategórie pracovných pozícií, ktoré postupne nahrádzajú tradičné formy zamestnania. Medzi najviac ohrozené odvetvia z pohľadu digitalizácie a automatizácie patria administratívne a kancelárske služby, logistika a priemyselná výroba. Rozvoj umelej inteligencie ohrozuje dokonca už aj segmenty zamestnania s vysokým obsahom nerutinných činností (napríklad tlmočenie, diagnostika, či dokonca právne služby). Na druhej strane, medzi odvetvia, ktoré sú automatizáciou ohrozené najmenej (no pre ďalší vývoj Slovenska sú absolútne kľúčové), patria oblasti vzdelávania a vedy a výskumu, zdravotnej a sociálnej starostlivosti, kultúry a umenia, a ďalších. Preto sa práve týmto oblastiam extenzívne venujeme v jednotlivých cieľoch tohto dokumentu.

Kultúra vzdelávania dospelých je zatiaľ na Slovensku podceňovaná a zaostalá, účasť dospelých je nízka, a tí, ktorí najviac potrebujú celoživotné vzdelávanie sa ho zúčastňujú najmenej. Z tohto dôvodu potrebuje Slovenská republika aktívnejšie reagovať na aktuálne výzvy týkajúce sa zlepšenia pracovných zručností dospelých populácie a podpory vyššej miery účasti na vzdelávaní dospelých.

PREHĽAD OPATRENÍ	Náklady v mil. €	Digitalizácia	Zelená ekonomika
Vzdelané Slovensko	1500	510	160
16. Predprimárna infraštruktúra a inkluzívny vzdelávací systém	200	0	0
17. Komplexná obnova školskej infraštruktúry	400	0	160
18. Digitalizácia vzdelávacieho systému	250	250	0
19. Reforma vysokých škôl, lákanie a udržanie talentov, veda a výskum	550	220	0
20. Rozvoj zručností a celoživotné vzdelávanie	100	40	0

4. ZELENÉ SLOVENSKO

Hlavnou úlohou pri naplnení doteraz najambicióznejšieho politického záväzku - doceliť uhlíkovú neutralitu do roku 2050 - je dosiahnuť výrazný pokrok v adresovaní energetickej účinnosti, v znížení energetickej spotreby, transformácii a diverzifikácii odvetví energetiky a dopravy a využívaní obnoviteľných zdrojov energie, vrátane maximalizácie potenciálu cirkulárnej ekonomiky, s dôrazom najmä na odpadové hospodárstvo. Na naplnenie všetkých vyššie uvedených cieľov bude potrebné vytvoriť pragmatické podporné mechanizmy, v súlade s potrebami lokálnych komunít. V rámci stratégie realizácie plánu bude na jeho financovanie využitá kombinácia zdrojov z modernizačného fondu, inovačného fondu, environmentálneho fondu, rozpočtu EÚ (Európske štrukturálne a investičné fondy), mechanizmu spravodlivej transformácie, štátneho rozpočtu a Fondu obnovy a odolnosti.

V kontexte dostupných zdrojov z Plánu obnovy sa sústreďme na účinné a nákladovo najefektívnejšie opatrenia predovšetkým v oblastiach dopravy (čistej mobility), energetickej efektívnosti, priemyselnej produkcie a energetiky:

4.1 Dekarbonizácia priemyslu

CIEĽ 21: Dekarbonizácia priemyslu 300 mil. EUR

Klimatická zmena patrí k najväznejším problémom 21. storočia s výraznými dopadmi na kvalitu života na Slovensku, ako aj v Európskej únii a vo svete. Napriek tomu, že z globálneho pohľadu je podiel emisií vyprodukovaných na Slovensku zanedbateľný, je mimoriadne dôležité, aby práve znižovanie emisií bolo na samom vrchole priorít z pohľadu zelenej transformácie Slovenska. Je to práve energetický sektor, ktorý prispieva suverénne najvyššou mierou k znečisťovaniu ovzdušia, čo má zásadný dopad na kvalitu života občanov na Slovensku. Navyše, množstvo dekarbonizačných iniciatív je ekonomicky vysoko návratných, čo je pri budovaní novej a udržateľnej ekonomiky správnym impulzom pre Slovensko na zvýšenie svojej konkurencieschopnosti v globálnom priestore. Ako prioritu vnímame pomoc pre uhlíkovo intenzívne priemyselné odvetvia a spoločnosti (najmä v oceliarskom a chemicko-technologickom sektore), nakoľko sú to napríklad práve vysoké pece na prvotné spracovanie železnej rudy, ktoré sú na Slovensku najväčším zdrojom emisií.

4.2 Lokálna energetika a OZE

CIEĽ 22: Podpora lokálnej energetiky a obnoviteľných zdrojov energie 270 mil. EUR

Súčasťou dekarbonizácie je aj zvyšovanie podielu obnoviteľných zdrojov energie (OZE) na konečnej spotrebe energie. Slovensko potrebuje akútne vyriešiť výzvy spojené s postupným nahradením energetických zdrojov založených na spaľovaní fosílnych zdrojov, a to najmä cestou zefektívnenia prenosových sústav na Slovensku v kombinácii s OZE, pričom ich udržateľné využívanie potrebuje jasne stanovené pravidlá; ak má byť energetika udržateľná, mala by byť primárne v rukách komunít, ktorým slúži. Miestne a regionálne samosprávy budú rozhodujúcimi koordinátormi v kontexte rozvoja regiónov,

pričom je potrebné zabezpečiť dostatočné odborné, finančné a technické kapacity. Základným princípom je umožnenie pripojiteľnosti pre všetky technológie a poskytovateľov do prenosovej sústavy.

Alokáciu zdrojov v tejto kapitole tiež navrhujeme využiť na financovanie predĺženia životnosti a zefektívnenia niektorých druhov OZE („repowering“), na ktoré je potrebná investičná podpora a na výstavbu veľkých batériových úložísk, ktoré budú slúžiť na posilnenie stability elektrizačnej sústavy. Súčasťou by mala byť aj investičná podpora obnovy niektorých vodných elektrární, ktoré by potom boli schopné poskytovať dodatočnú flexibilitu pre elektrizačnú sústavu SR.

Strana HLAS-SD bude podporovať budovanie regionálnych centier udržateľnej energetiky a krajských energetických centier, ktoré by poskytovali podporné a poradenské služby na úrovni regiónov a krajov s cieľom zvyšovania energetickej efektívnosti a zvyšovania podielu OZE. Úlohou regionálnych centier bude tiež podpora vzdelávania, zvyšovania informovanosti a povedomia pre širokú verejnosť o potrebe dodatočných opatrení v tomto sektore (spoločne s cieľmi č. 23 a 24).

4.3 Znižovanie celkovej energetickej spotreby

CIEĽ 23: Energetická efektívnosť 500 mil. EUR

Základným princípom opatrení v oblasti energetickej efektívnosti je dôsledná aplikácia princípov zeleného obstarávania s dôrazom na spotrebu energie a produkciu emisií počas celého životného cyklu. Najväčší potenciál úspor energie na Slovensku ponúka komplexná obnova budov, ktorá bola identifikovaná ako najhospodárnejšie a najefektívnejšie opatrenie pri plnení energetických a klimatických cieľov podľa nízko uhlíkovej štúdie pre Slovensko. Zároveň platí, že ich obnova ponúka v rámci pozitívnych externalít vskutku veľkorysý priestor pre inovácie, výrazné zlepšenie životných podmienok, vymanenie sa z energetickej chudoby a v neposlednom rade pre nové pracovné príležitosti v trvalo perspektívnom odvetví s potenciálom posilnenia lokálnych ekonomík. Štúdia Ústavu manažmentu STUBA poukazuje na fakt, že investícia do obnovy budov v objeme 100 mil. EUR dokáže vytvoriť dodatočný HDP v hodnote 130 mil. EUR a 3500 nových pracovných miest. To si vyžaduje stupňovanú intenzitu podpory obnovy budov na bývanie, ale v rovnakej miere aj administratívnych budov verejnej správy, škôl a zdravotníckych zariadení. Za kľúčovú v tomto smere považujeme reformu integrácie podporných schém, hierarchizáciu finančných nástrojov s prioritou pre garantované energetické služby. Nemožno pritom obísť ani budovy v sektore služieb (sklady, obchody, kancelárie, športové haly). Osobitnú pozornosť je potrebné venovať obnove rodinných domov, vrátane technickej podpory pri príprave projektov. V projektových návrhoch je potrebná ich dôsledná analýza, pričom príkladom riešení je zazeleňovanie striech, alebo zvyšovanie záchyty dažďovej vody. V širšom kontexte na lokálnej úrovni hovoríme o väčšom previazaní dopravných projektov s prírodou, rozširovaní mestských parkov a mestskej zelene, a o podpore biodiverzity v intravilánoch.

4.4 Čistá mobilita

CIEĽ 24: Čistá mobilita 430 mil. EUR

Prierezovou prioritou a jednou z podmienok pri schvaľovaní národných Plánov obnovy je transparentná komunikácia o akceptovateľnosti navrhovaných riešení. Preto tejto téme venujeme náležitú pozornosť pri každom zadanom komponente. Práve verejnú diskusiu o úplnej zmene konceptu čistej mobility a spoločenskú zhodu v tejto téme považujeme za základnú podmienku pri jej efektívnej implementácii. Príkladom opatrení je podpora alternatívnych palív, proces obstarávania nových dopravných prostriedkov s kvantifikáciou dopadov na klímu a kvalitu ovzdušia, celková del'ba prepravnej práce (v nákladnej doprave presun z cestnej na železničnú/vodnú dopravu, v osobnej doprave presun z individuálnej automobilovej dopravy na verejnú, mestskú, cyklistickú a pešiu). Podporujeme vytvorenie komplexných podporných mechanizmov založených na nízko emisnej doprave založenej na elektromobilite, budovaní potrebnej infraštruktúry vrátane nabíjajúcich staníc, s uprednostňovaním verejnej osobnej dopravy a mestskej cyklistickej dopravy v sídelných oblastiach a čistej formy železničnej a elektro-autobusovej formy v medzimestskej doprave. Navrhujeme preto nasledovné investičné opatrenia:

- Obnovenie vozového parku vlakového dopravcu
- Elektrifikácia železničných tratí
- Podpora rozvoja dráhovej verejnej dopravnej infraštruktúry (elektrifikácia tratí pre električky a trolejbusy)
- Podpora autobusovej verejnej medzimestskej dopravy s pohonom využívajúcim alternatívne palivá
- Budovanie regionálnych a lokálnych integrovaných dopravných uzlov
- Komfortná preprava bicyklov a vytváranie bezpečných stojísk pri verejných budovách

Osobitnú pozornosť venujeme rozvoju cyklistickej dopravy formou podpory cyklistickej infraštruktúry. Prioritne vnímame potrebu jej rozvoja najmä v rámci sídiel, pretože cyklo dopravu vnímame primárne ako dopravu na krátke vzdialenosti, ktorá musí byť prístupná pre čo najviac ľudí, najmä v urbanizovaných oblastiach, s dôrazom na prepojenie centier miest a ich spojení so sídliskami, priemyselnými parkami a prímestskými obcami.

PREHĽAD OPATRENÍ	Náklady v mil. €	Digitalizácia	Zelená ekonomika
Zelené Slovensko	1500	0	1500
21. Dekarbonizácia priemyslu	300	0	300
22. Podpora lokálnej energetiky a OZE	270	0	270
23. Energetická efektívnosť	500	0	500
24. Čistá mobilita	430	0	430

Príloha 1: IMPLEMENTAČNÁ FÁZA

Posledné usmernenie Európskej komisie uvádza, že verejné inštitúcie budú v úplnom centre pozornosti pri implementácii Plánu obnovy. Nevyhnutným predpokladom preto bude detailný Implementačný plán s presne stanovenými míľnikmi, ukazovateľmi (KPIs) a nákladmi. Na základe nich bude Európska komisia hodnotiť nielen posun v realizácii reforiem, ale bude aj rozhodovať o alokácii zdrojov pre investičné projekty. Z tohto dôvodu je nevyhnutné zabezpečiť nielen efektívnu alokáciu finančných, procesných, či ľudských zdrojov, ale aj ich flexibilitu tak, aby aj reformy a investičné projekty boli implementované súčasne podľa plánu.

Riadenie

- Implementácia Plánu obnovy má mať nadrezortný charakter a musí byť premiérou témou. Je to šanca pre nové Slovensko a budúce generácie. Nemôže byť riadená z boku, a to z úrovne Ministerstva financií SR, ktorého primárnou úlohou je fiškálna zodpovednosť.
- Je nevyhnutné, aby pri Pláne obnovy bol vytvorený oddelený systém riadenia plánovania (prípravy Plánu obnovy) a jeho implementácie. Každý plán, ale aj jeho realizácia si vyžadujú zároveň aj priebežnú kontrolu. A to tak, aby bolo počas jeho procesu signalizované, kedy dôjde k časovému sklzu, či vecným nezhodám medzi ministerstvami - len tak je možné odstraňovať rezortizmus za chodu.
- Pluralita názorov a široký a konštruktívny dialóg posúvajú implementáciu dopredu. Preto je nevyhnutné, aby už teraz, počas prípravy plánu, boli implementačné kapacity súčasťou tvorby finálneho dokumentu zaslaného do Bruselu. Ich budovanie až v súčasnej dobe znamená časový sklz, ale aj nevyužitie finančné zdroje.

32

Implementačné kapacity

- Vytvorenie malého nadrezortného tímu na Úrade vlády (v gescii predsedu vlády) za účasti expertov so sektorovými znalosťami a projektovým manažmentom, vrátane expertov zo samosprávy na koordináciu celého procesu implementácie Plánu obnovy.
- Budovanie týchto kapacít malo začať už v lete 2020 tak, aby okamžite po zaslaní Plánu obnovy do Bruselu, mohol tento implementačný tím začať realizovať nevyhnutné kroky pre zverejnenie výziev a koordinovať aktivity ministerstiev.
- Vytvorenie implementačných tímov na ministerstvách (bez problémov už dnes zo súčasných úradníkov), aby vedeli priority Plánu obnovy prioritizovať v agende ministrov, ale aj ich podriadených organizácií. Rovnako tak aj na úrovni samospráv.
- Zahájenie testovacej fázy od januára 2021 - najmä procesov koordinácie a manažmentu - medzi ministerstvami, podriadenými organizáciami, štátnymi podnikmi, či koordinátorom komunikácie s EK, ale aj samosprávami. Štátny aparát je kolos, ktorý musí začať reagovať flexibilne. To od nás v procese implementácie vyžaduje aj EK vo svojom usmernení.

Presný, jasný a detailný implementačný plán s cieľmi a míľnikmi, ale aj určením zodpovednosti je nevyhnutným predpokladom. Pripravenosť štátneho aparátu na implementáciu je podmienkou. Začať riešiť implementáciu až po zaslaní Plánu obnovy do Bruselu je premrhaná príležitosť pre našich občanov.

Príloha 2: ZÁKLADNÉ PARAMETRE, PRAVIDLÁ A CIELE FONDU OBNOVY A ODOLNOSTI

1. Politické ciele

- Podpora ekonomického rastu a tvorby pracovných miest
- Hospodárska, sociálna a inštitucionálna odolnosť
- Zmierňovanie ekonomických a sociálnych rozdielov v Európskej únii

2. Podmienky čerpania

- Súlad s odporúčaniami Európskeho semestra pre Slovensko v rokoch 2019 a 2020
- Minimálne 37% zdrojov využiť na podporu „zelenej“ ekonomiky
- Minimálne 20% zdrojov využiť na podporu digitalizácie
- Kritériá posudzovania (definované v Annex V Regulácie)
  - Relevancia opatrení
  - Efektivita a dlhodobá udržateľnosť
  - Účinnosť opatrení
  - Koherencia a vzájomná prepojenosť navrhovaných cieľov
  - Princípy rodovej rovnosti a spravodlivých príležitostí pre každého
- Transparentnosť - široké zapojenie odbornej (a laickej) verejnosti, preukázateľná integrácia návrhov vyplývajúcich z verejných konzultácií
- Konkrétny implementačný plán formou míľnikov a cieľov pre roky 2021-26

3. Komplementarita zdrojov

- Súlad so strategickým rámcom národných politík a stratégií
- Súlad s cieľmi dohodnutými v Partnerskej dohode a definovaných operačných programoch
- Synergie s inými zdrojmi financovania
  - Priamo riadené: napr. Horizont Európa, InvestEU
  - Zdieľaný manažment: Európske štrukturálne a investičné fondy
  - Dobiehajúce zdroje Viacročného finančného rámca 2014-2020
  - Nový Viacročný finančný rámec 2021-27
  - Štátny rozpočet

4. Investičný rámec

- 6 priorít: zelená tranzícia, digitálna tranzícia, konkurencieschopnosť a udržateľný rast, sociálna a teritoriálna kohézia, odolnosť v sociálnej, zdravotnej a ekonomickej oblasti, politiky pre budúce generácie, deti a mládež
- 7 pilierov: *power up, renovate, recharge, connect, modernise, scale-up, reskill and upskill*

5. Akceptované typy reforiem

- Štrukturálne reformy na zvýšenie hospodárskej a sociálnej odolnosti
- Reformy spojené s implementáciou
- Reformy zvyšujúce efektívnosť opatrení